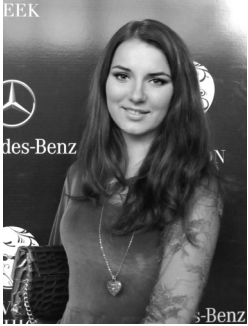

ВАСИЛИШИН

Тетяна Михайлівна
vasylyshyn_t@mail.ruаспірант,
Тернопільський
національний
технічний університет
імені І. Пулюя

УДК 658.15

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ НАУКОВЦІВ ДО ПОДІЛУ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА ВНУТРІШНІЙ ТА ЗОВНІШНІЙANALYSIS OF APPROACHES OF SCIENTISTS TO SEPARATION FINANCIAL
ANALYSIS OF ACTIVITY OF ENTERPRISES ON INTERNAL AND EXTERNAL

У статті здійснено комплексний аналіз підходів науковців щодо виокремлення внутрішнього та зовнішнього фінансового аналізу діяльності підприємств. Розглянуто основні наявні класифікації видів фінансового аналізу, запропоновані науковцями. Особлива увага приділена таким його видам, як внутрішній та зовнішній фінансові аналізи суб'єктів господарювання.

В статье осуществлен комплексный анализ подходов ученых к выделению внутреннего и внешнего финансового анализа деятельности предприятий. Рассмотрены основные имеющиеся классификации видов финансового анализа, предложенные учеными. Особое внимание уделено таким его видам, как внутренний и внешний финансовые анализы субъектов хозяйствования.

The article presents the complex analysis of approaches of scientists concerning separation to internal and external financial analysis of the company. The main existing classifications of financial analysis, proposed by scientists, were reviewed. The special attention was given to such types as internal and external financial analysis of business entities.

Ключові слова: фінансовий аналіз, класифікація фінансового аналізу, види фінансового аналізу, внутрішній аналіз, зовнішній аналіз

Ключевые слова: финансовый анализ, классификация финансового анализа, виды финансового анализа, внутренний анализ, внешний анализ

Keywords: financial analysis, classification of financial analysis, types of financial analysis, internal analysis, external analysis

ВСТУП

На етапі ринкових відносин фінансовий аналіз здійснюється для збору, обробки та використання інформації фінансового характеру, є основою вибору обґрунтованих рішень управлінського характеру на рівні господарських суб'єктів.

Сьогодні дедалі більш поширеними стають різноманітні види фінансового аналізу діяльності підприємств, структурних підрозділів, його окремих сфер та видів діяльності. Проте, немає чіткої однозначності відносно визначення сутності окремих видів фінансового аналізу, характеристики та функціонального їх призначення. Як правило, на кожному із вітчизняних підприємств використовуються ті чи інші види фінансового аналізу, але не всі вони правильно підібрані за призначенням, метою, наявними ресурсами, що в значній мірі обмежує потенціал та можливості фінансового аналізу.

Існує значне різноманіття видових класифікацій фінансового аналізу. Проте найчастіше зустрічається поділ фінансового аналізу діяльності підприємств на такі два види: внутрішній та зовнішній. Тому вважаємо актуальним комплексне вивчення та порівняння підходів різних науковців щодо виділення цих видів фінансового аналізу.

Дослідження підходів до типології фінансового аналізу було здійснено на основі праць таких вчених, як Базилінська О. Я., Шеремет О.О., Новашина Т.С., Білик М.Д., Павловська О.В., Пригуляк Н.М., Банк В.Р., Банк С.В., Тараскіна Л.В., Костирко Р.О., Цал-Цалко Ю.С., Литвин Б.М., Стельмах М.В., Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С., Негашев Е.В., Ніколаєва Т.П., Бочаров В.В., Азарова А.О., Рузакова О.В., Горелік О.М., Філіппова О.А., Магопєць О.А., Аніловська Г.Я., Тютюнник Ю. М., Єлісеєва О.К., Хома І.Б., Рогатенюк Э.В., Ковальчук Т.М., Вергун А.І., Чугаєв А.О., Приходько Н.І., Гайдис Н.М., Маглаперідзе А.С., Жулега І.А., Крамаренко Г.О., Чорна О.Є., Хлистова О.В., Богданова Л.С., Лиференко Г.Н., Гогіна Г.Н., Черниш С.С. [1-32]. Вони відрізняються своїм підходом до класифікації видів фінансового аналізу, кількістю класифікаційних ознак, ознакою поділу на внутрішній та зовнішній аналізи, їх змістовним наповненням. Це свідчить про відсутність єдності та комплексності поглядів щодо даного поділу.

МЕТА РОБОТИ є здійснення комплексного аналізу підходів науковців до внутрішнього та зовнішнього фінансового аналізу діяльності підприємств.

РЕЗУЛЬТАТИ

Слово «аналіз» утворилося від давньогрецького «*analisis*» - це метод дослідження, суть якого полягає в мисленому або практичному розчленуванні об'єкта дослідження на складові частини.

В свою чергу, існують різні трактування змісту терміну «фінансовий аналіз». Ми вважаємо, що фінансовий аналіз - це важливий механізм стратегічного управління діяльності підприємств, який базується на використанні всебічної інформації фінансового характеру, що дозволяє розробити альтернативи для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень, які забезпечать довгострокову конкурентоспроможність та прибутковість досліджуваного підприємства з максимальним використанням його потенціалу та змін зовнішнього середовища на свою користь.

Фінансовий аналіз може бути здійсненим з різним ступенем деталізації в залежності від цілей аналізу, доступної інформації, а також програмної, кадрової та технічної забезпеченості підприємства. Це пояснює необхідність групування різних видів фінансового аналізу у окремі групи за певними класифікаційними ознаками.

Більшість авторів, а саме: Горелік О.М., Філіппова О.А., Литвин Б.М., Стельмах М.В., Банк В.Р., Банк С.В., Тараскіна Л.В., Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С., Негашев Е.В., Ніколаєва Т.П., Хома І.Б., Гайдис Н.М., Маглаперідзе А.С., Коровіна З.П., Гізатуліна О.М., Крамаренко Г.О., Чорна О.Є., Хлистова О.В., Богданової Л.С., Лиференко Г.Н., Гогіна Г.Н., Черниш С.С. виділяють лише два види фінансового аналізу: внутрішній та зовнішній [4; 6; 8-10; 15-18; 20; 26; 27; 29; 31].

Як зазначає Литвин Б.М., Стельмах М.В., такий розподіл досить умовний і відповідає поділу бухгалтерського обліку на фінансовий та управлінський, що є об'єктивною потребою у процесі діяльності підприємства. В свою чергу Ніколаєва Т.П. з ними погоджується.

У своїй праці [10, с.10] Горелік О.М. та Філіппова О.А. вказують, що виділення двох видів аналізу обумовлено сформованою на практиці побудовою системи бухгалтерського обліку в масштабі підприємства, що включає фінансовий і управлінський облік. Разом з ними Лиференко Г.Н. такий поділ називає дещо умовним, тому що внутрішній аналіз може розглядатися як продовження зовнішнього аналізу і навпаки.

Банк В.Р., Банк С.В., Тараскіна Л.В. поділяють користувачів фінансового аналізу на дві групи: внутрішніх, які безпосередньо зацікавлені в діяльності підприємства, та зовнішніх користувачів, які опосередковано зацікавлені в діяльності підприємства. Відповідно до цього прийнято виділяють два види фінансового аналізу – внутрішній і зовнішній.

Виокремлення зовнішнього і внутрішнього фінансового аналізу Крамаренко Г.О. та Чорна О.Є. пояснюють різноманіттям інтересів користувачів аналітичним матеріалом.

Спираючись на працю [26] Хлистової О.В., внутрішній фінансовий аналіз в якості інформаційної

бази використовує фінансову звітність, реєстри бухгалтерського обліку, технічну, нормативну та інші види інформації, коли зовнішній фінансовий аналіз – дані обов'язкової бухгалтерської звітності, що значно звужує круг отримуваної інформації.

У статті Черниш С.С. йдеться про те, що внутрішній фінансовий аналіз використовується для потреб управління підприємством, зовнішній аналіз здійснюють інвестори, постачальники фінансових і матеріальних ресурсів, контролюючими органами. Мета внутрішнього аналізу – забезпечення максимального прибутку і унеможливлення ризику банкрутства, а зовнішнього – одержання щонайбільшого розміру прибутку та унеможливлення ризику втрати. Тобто цілі ототожені для користувачів усіх видів фінансового аналізу.

Головне завдання як внутрішнього, так і зовнішнього фінансового аналізу, на думку Богданової Л.С., – забезпечити грошові потоки для отримання прибутку з метою організації виробництва, задоволення потреб робітників підприємства і його власників, розширення і технічне переоснащення виробництва, зміцнення його конкурентних можливостей на ринку і т.д.

Зовнішній фінансовий аналіз не дозволяє розкрити всі секрети успіху чи невдач роботи підприємства, через те, що використовує досить обмежену частину інформаційних даних про діяльність підприємства [9, с.8].

Такі вчені, як Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С., Негашев Е.В. зазначають: «Фінансовий аналіз, що ґрунтується на даних тільки публічної бухгалтерської звітності, набуває характеру зовнішнього аналізу, тобто аналізу, проведеного за межами підприємства зацікавленими контрагентами, власниками або державними органами... При проведенні внутрішньогосподарського фінансового аналізу використовуються в якості джерела інформації, крім фінансової звітності, також інші дані системного бухгалтерського обліку, дані про технічну підготовку виробництва, нормативна і планова інформація» [31, с.13].

Хочемо зазначити, що Чугаєв А.О. крім внутрішнього та зовнішнього аналізу виділяє ще комбінований фінансовий аналіз. Під час документальних перевірок дотримання податкового та валютного законодавства суб'єктами господарювання, податкові органи мають право залучати та використовувати дані первинного обліку. «Необхідність поглибленого дослідження фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання як платника податків обумовило виникнення на практиці такого виду аналізу, в якому використовуються як фінансова і податкова звітність, так і інформація внутрішнього користування» [30, с.17].

Багато вчених за однією із запропонованих переліку класифікаційних ознак також виокремлюють внутрішній та зовнішній фінансовий аналіз, але ці ознаки маю інше значення та зміст. При цьому ознаки у класифікаціях використовуються такі:

– за суб'єктами (Базілінська О.Я., Тютюнник Ю.М.);

- за користувачами (Шеремет О.О.);
- за суб'єктами аналізу і інформаційним забезпеченням (Жулега І.А.);
- залежно від організації, що здійснює аналіз (Новашина Т.С., Єлісеєва О.К., Решетняк Т.В., Магопець О.А.);
- за організаційними формами проведення (Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Азарова А.О., Рузакова О.В., Аніловська Г.Я., Столяренко О.О., Рогатенюк Е.В.);
- залежно від ролі в управлінні та організаційних форм проведення (Костирко Р.О.);
- за просторовою ознакою (Приходько Н.І.);
- за користувачами інформаційних ресурсів (Цал-Цалко Ю.С.) [1-3; 5; 11; 14; 15; 19; 21-23; 25; 28; 32].

Цікавим є поділ фінансового аналізу Бочарова В.В., де внутрішній і зовнішній аналіз виділено за напрямком фінансового аналізу, який залежить від обраної підприємством фінансової стратегії. Крім внутрішнього та зовнішнього аналізу, він виокремлює ще управлінський, інвестиційний (проектний) аналіз і оцінку нерухомості, що приносить дохід.

На думку Новашиної Т.С., зовнішній фінансовий аналіз проводиться для порівняння результатів діяльності досліджуваного підприємства із іншими підприємствами за даними бухгалтерської звітності, а внутрішній аналіз для оцінки діяльності тільки об'єкта досліджень без порівнянь.

Ковальчук Т.М. та Вергун А.І. зазначають, що поділ фінансового аналізу на внутрішній і зовнішній «...визначається, по-перше, тим, які джерела інформації використовуються для аналізу, по-друге, тим, хто є користувачем результатів аналізу».

Тютюнник Ю.М. стверджує, що зовнішній фінансовий аналіз виконується різноманітними зовнішніми аналітиками (наприклад, інвесторами, акціонерами, комерційними банками, постачальниками і замовниками, податковими і фінансовими органами) за даними публічної фінансової звітності. Натомість внутрішній фінансовий аналіз здійснюється управлінським персоналом на основі даних усіх існуючих джерел інформації.

Класичним фінансовим аналізом вважається аналіз за даними фінансової звітності.

Група вчених Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Костирко Р.О., Азарова А.О., Рузакова О.В., Аніловська Г.Я., Столяренко О.О., різницю між зовнішнім і внутрішнім аналізом вбачають в тому - хто саме буде займатися аналізом, а не в залежності від того хто буде користувачами інформації аналітичних досліджень, як О.О. Шеремет.

У статті [24, с.139] зазначено: «На відміну від внутрішнього фінансового аналізу, відповідні складові зовнішнього аналізу більш формалізовані та менш деталізовані. Різниця у змісті зовнішнього і внутрішнього аналізу пов'язані з різницею інформаційного забезпечення і завдань, що їх вирішують обидва ці види аналізу».

Використовуючи внутрішній фінансовий аналіз можна глибше дослідити основні причини погіршення фінансового стану, що склався на підприємстві, ефективність користування основними та оборотними засобами, зв'язок показників обсягу, собівартості і прибутку. Результати за внутрішнім фінансовим аналізом використовують для таких виконання таких функцій управління, як планування, контролю та прогнозування фінансового стану підприємства.

Для побудови системи аналітичних досліджень джерел інформації важливими є знання про принципи організації та методики здійснення кожного із видів фінансового аналізу. При використанні різних видів аналізу важливо враховувати різні фактори, наприклад, достовірність бухгалтерської звітності, рівень диверсифікації господарської діяльності, стабільність показників, які використовуються для оцінки окремих операцій і т.д.

Для виконання фінансового аналізу аналітиками проводиться збір і підготовка корисної інформації, базовими джерелом якої є відкрита ділова видання. Це можуть бути: надруковані підсумкові дані фінансової звітності підприємств за звітний рік: баланс; звіт про фінансові результати; аудиторський висновок, якщо підприємств відносяться до тих, що підлягають обов'язковому щорічному аудиту; нормативні дані; матеріали із офіційних видань (Державного комітету статистики України, Національного банку України та ін.); аналітичних центрів. Інколи для досягнення визначених цілей, поставлених перед фінансовим аналізом, є недостатнім спиратися тільки на бухгалтерську звітність. У такому випадку залучається ще й додаткова інформація з усіх доступних джерел.

Проведені дослідження показали, що різняться внутрішній та зовнішній фінансові аналізи такими характеристиками: метою здійснення аналізу; глибиною аналітичних досліджень; складом і повнотою доступного інформаційного забезпечення, яке є більш глибоким і повним при проведенні внутрішнього фінансового аналізу і саме цим сприяє деталізації оцінки по внутрішньому аналізу; переліком завдань, які необхідно вирішити.

ВИСНОВКИ

На нашу думку, доречно виділяти внутрішній і зовнішній фінансові аналізи за суб'єктами, тобто тими хто займається аналізом діяльності підприємства, де:

Внутрішній фінансовий аналіз розглядається як аналіз, що виконується аналітиками та фінансовими службами всередині підприємства на основі широкої інформаційної бази (власники, акціонери, дирекція, менеджери, економічні служби).

Зовнішній фінансовий аналіз здійснюють сторонні для підприємства організації, такі як: аудиторські фірми, державні, податкові та статистичні органи, конкуренти, ділові партнери, потенційні інвестори, фінансово-кредитні установи. При цьому аналіз може здійснюватись як з ініціативи самої організації так і на замовлення підприємства – об'єкта дослідження.

Узагальнюючи, можна зробити висновки, що внутрішній і зовнішній аналіз взаємодоповнюють один одного, оскільки лише разом вони дають реальне відображення ефективності надходження, поточного стану і раціональності використання фінансових ресурсів на підприємстві.

У наступних статтях наші дослідження будуть спрямовані на побудову комплексної класифікації видів фінансового аналізу.

Література

1. Азарова А.О., Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства / А.О. Азарова, О.В. Рузакова. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 172 с.
2. Аніловська Г.Я. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Г.Я. Аніловська, О.О. Столяренко; Львівський державний університет внутрішніх справ. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. - 403 с.
3. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. / О.Я. Базилінська — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 328 с.
4. Банк В.Р., Банк С.В., Тараскіна Л.В. Фінансовий аналіз: учеб. пособие. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 344 с.
5. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: навч. посібн. / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: Вид-во КНЕУ, 2005. – 592 с.
6. Богданова Л.С. Финансово-экономический анализ в авиационии: учебное пособие / Л.С. Богданова, Е.Ф. Ляшко, В.П. Махитко. – Ульяновск: УлГТУ, 2006. – 188 с.
7. Бочаров В.В. Комплексный финансовый анализ. / Бочаров В.В., Серия «Академия финансов» – СПб.: Питер. 2005. – 432 с.
8. Гайдис Н.М. Фінансовий аналіз: навч.-мет. посібн. / Н.М. Гайдис. - Львів: Нац. банк України, Львівський банківський ін-т., 2006. - 414 с.
9. Гоги́на Г.Н. Финансовый анализ: учебное пособие / Г.Н. Гоги́на, О.А. Филиппова. - Самара: Изд-во Самарской гуманитарной акад., 2006. – 297 с.
10. Горелик О.М. Финансовый анализ с использованием ЭВМ: учебное пособие / О.М. Горелик. О.А. Филиппова. – М.: КНОРУС, 2007. – 272 с.
11. Єлісеєва О.К. Методи та моделі оцінки і прогнозування фінансового стану підприємств: монографія / О.К. Єлісеєва, Т.В. Решетняк. - Краматорськ: ДДМА, 2007. – 207 с.
12. Жулега І.А. Методология анализа финансового состояния предприятия: монография / И.А. Жулега; ГУАП. – СПб., 2006. – 235 с.
13. Ковальчук Т.М. Фінансовий аналіз у системі управління реальними інвестиціями: монографія / Т.М. Ковальчук, А.І. Вергун. - Чернівці: Чернівецький національний університет, 2011. - 246 с.
14. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: навч. посібник. — Х.: Фактор, 2007. — 784 с.
15. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий аналіз: підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
16. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. - К.: «Хай Тек Прес», 2008. - 336 с.
17. Лиференко Г.Н. Финансовый анализ предприятия: учебное пособие / Г.Н. Лиференко.— М: Издательство «Экзамен», 2005. — 160 с.
18. Маглаперідзе А.С. Фінансовий аналіз: навч. посібн. / А.С. Маглаперідзе, З.П. Коровіна, О.М. Гізатуліна. - Донецьк; Макіївка: Норд-Прес, 2007. - 250 с.
19. Магопець О.А. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / О.А. Магопець [та ін.]; Міністерство освіти і науки України, Кіровоградський національний технічний університет. - Кіровоград: КОД, 2010. - 279 с.
20. Николаева Т.П. Финансы предприятий: учебно-методический комплекс. - М.: Изд. центр ЕАОИ. 2008. - 311 с.
21. Новашина Т.С. Финансовый анализ / Новашина Т.С., Карпунин В.И., Волнин В.А., Борисов А.Н., под ред. Т.С. Новашинной. – М.: Московская финансово-промышленная академия, 2005. – 192 с.
22. Приходько Н.І. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Н.І. Приходько. - Х.: ІНЖЕК, 2007. - 191 с.
23. Рогатенюк Э.В. Финансовый анализ: учебно-практическое пособие / Элана Владимировна Рогатенюк. - Симферополь: Ариал, 2012. – 173 с.
24. Семенов Г.А., Ярошевская О.В. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства / Г.А. Семенов, О.В. Ярошевская // Вісник економічної науки України. - 2011. - №1. – С. 136-141.
25. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за освіт.-проф. прогр. бакалавра з напряму підготовч."Фінанси і кредит" / Ю. М. Тютюнник; - Полтава: ПДАА, 2009. Ч.1. - Полтава, 2009. – 406с.
26. Хлыстова О.В. Экономический анализ. 2-е изд. – Владивосток: ДВГУ, 2004.
27. Хома І.Б. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / І.Б. Хома, Н.І. Андрушко, К.М. Слюсарчик. - Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 339 с.
28. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз, Л.А. Суліменко. - Житомир: Рута, 2012. - 608 с.
29. Черниш С.С. Проблеми застосування методик аналізу фінансового стану на вітчизняних підприємствах / Черниш С.С. // Інноваційна економіка. - 2012. - № 5. - С. 142-146.
30. Чугасв А.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / А.О. Чугасв [та ін.]; за ред. А.О. Чугасва. - Ірпінь: [Національний університет ДПС України], 2009. - 372 с.
31. Шеремет А.Д., Сайфули Р.С., Негашев Е.В. Методика финансового анализа. - М.: ИНФРА-М, 2000. - 208 с.
32. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз.: Навчальний посібник. – К., 2005. – 196 с.